

IVO **FABIJANIĆ**

O JEDNOM METODOLOŠKOM PRISTUPU BILJEŽENJA I RAŠČLAMBE FRAZEMA U NATPISIMA NA NADGROBNIM SPOMENICIMA (EPITAFIMA)

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.27.2.07](https://doi.org/10.3986/JZ.27.2.07)

O poskusu metodološkega pristopa k zapisovanju in analizi frazemov v napisih na nagrobnikih (epitafih)

Prispevek govori o novem metodološkem pristopu k identifikaciji, zapisovanju in analiziranju hrvaških frazemov v nagrobnih napisih. Zapisanih je bilo 138 frazemov s 127 nagrobnih napisov na mestnem pokopališču Pag (na otoku Pagu). Po izvedeni terenski raziskavi, postopkih in orodjih je v specifičnem metodološkem okviru opravljena razvrstitev frazemov po klasifikaciji Antice Menac iz leta 2007 na tri osnovne tipe: po izvoru, obliki in slogu.

Ključne besede: hrvaščina, nagrobni spomeniki, epitafi, frazemi, metodologija

On a Methodological Approach of Notifying and Analysing Phrasemes in Epitaphs

This paper is about a novel methodological approach in identifying, notifying and analysing Croatian phrasemes in epitaphs. 138 phrasemes have been identified out of 127 epitaphs, from tombstones in the Pag communal graveyard. The analysis was based on a specific field research, the procedures, instruments and methodological framework, while the classification of phrasemes was based on Menac's classification (2007): according to origin, form and style.

Keywords: Croatian, tombstones, epitaphs, phrasemes, methodology

Divnoj i nježnoj uspomeni na moje roditelje

0 UVOD

U eri korpusnih istraživanja u lingvistici prava je rijetkost biti u mogućnosti provesti istraživanje koje se metodološki zasniva na klasičnom, terenskom istraživanju jezičnoga materijala. Narav istraživanja koje ćemo u ovom radu predstaviti zasniva se na nemogućnosti korištenja tehnika i instrumenata računalne, korpusne lingvistike, jer je riječ o korpusu koji se nalazi na nadgrobnim spomenicima, čiji uzorci (u općim i/ili specijaliziranim korpusima) pisanoga jezika dobiveni automatskim pretraživanjem ne postoje (ili barem još nisu dostupni) pa obrada podataka u cilju njihove raščlambe i proučavanja takvim postupkom nije niti moguća.

1 CILJEVI, ZADATCI I PREGLED LITERATURE

Cilj je ovoga rada predložiti i predstaviti specifičan metodološki pristup prepoznavanja, bilježenja i raščlambe frazeoloških jedinica na materijalu prikupljenom s nadgrobnih spomenika. Postoje, naime, konkretni razlozi za takvim postupkom.

U hrvatskoj frazeološkoj literaturi ne postoje znanstveni ili stručni radovi u kojima se, na osnovi prethodno utvrđenog metodološkog okvira, utemeljenog na načelima terenskoga istraživanja, identificiraju, opisuju i proučavaju takvi specifični frazemi. Postoje, međutim, mnogi radovi u kojima su se istraživali i analizirali razni frazemi sa sastavnicom *smrt, pokoj, počivati* i sl. poput Bierich 1998, Fink 1999, 2000, 2001, 2007, 2012, Kolenić 1992/93, Kružić 2011, Levin-Steinmann 2009, Matešić 1996, Menac 1991, Opašić – Gregorović 2010, Pintarić 2003, 2005, 2007, 2009a, 2009b, Tošović 2007, Vuić – Franc 2012. Smatramo da je slab interes za proučavanjem frazema u epitafima u prvom redu povezan s činjenicom da je riječ o relativno ograničenom i jednoličnom materijalu, ali isto tako s činjenicom da u njihovom prepoznavanju, bilježenju i raščlambi, u hrvatskoj frazeološkoj literaturi ne postoje unaprijed zadani metodološki okvir. U prilog tomu navodimo podatak dobiven na osnovi pregleda frazeološke literature iz dvaju izvora: *Bibliografija hrvatske frazeologije*, autorica Željke Fink Arsovski, Barbare Kovačević i Anite Hrnjak, iz 2010. godine te *Bibliografija hrvatske frazeologije – frazeobibliografski rječnik*, istih autorica, iz 2017. godine, u kojima nisu pronađeni radovi s takvom tematikom. Kako se navodi u Predgovoru izdanja iz 2017. godine: »Prvo izdanje Bibliografije hrvatske frazeologije iz 2010. godine obuhvaća nama dostupne radove objavljene u razdoblju od 1970. godine do kraja 2009. dok je ovo izdanje upotpunjeno radovima izdanima od 2010. do zaključno 2015. godine. Bibliografija se sastoji od dvaju dijelova: popisa frazeoloških i frazeografskih radova te popisa frazema analiziranih u dijelu navedenih radova.« (Fink Arsovski – Kovačević – Hrnjak 2017: 5) Drugim riječima, pregledom prikupljene literature iz ovih dviju knjiga, s popisom radova iz hrvatske frazeologije u posljednjih pedesetak godina te utvrđenom činjenicom kako ne postoje radovi u kojima je, prethodno utvrđenim metodološkim okvirom, prikupljen i obrađen korpus epitafa, omogućeno nam je svojevrsno samostalno predlaganje metodologije, postupaka i instrumenata u provođenju ovoga istraživanja.

2 ORGANIZACIJA ISTRAŽIVANJA: PREDEKSPERIMENTALNA I EKSPERIMENTALNA FAZA

Naše istraživanje moguće je podijeliti u dva osnovna dijela – u općem i užem smislu. Opći dio istraživanja proteže se na planiranje i provedbu terenskoga dijela istraživanja koji uključuje lokaciju na kojoj će se prikupiti podatci te izvore s kojih će se prikupljati podatci na samoj lokaciji. U užem smislu, istraživanje se odnosi na raščlambu prikupljenih podataka s terena odnosno identifikaciju, klasifikaciju odnosno raščlambu frazema. Priprema istraživanja uključila je razmišljanja o planu, tehnikama promatranja i instrumentima potrebnim u njegovoj provedbi. U toj predeksperimentalnoj fazi prikupljeni su podatci o lokaciji odnosno o općim i povijesnim činjenicama o groblju, plan ili karta groblja, fotografija lokacije iz ptičje perspektive (iz ilustrativnih potreba), ali je pripremljen i anketni listić na kojem su se prikupljali podatci.

Podatci u anketnom listiću otkrivaju sljedeće činjenice: identifikaciju lokacije, tj. kraticu ili abrevijaciju mjesta u kojem se groblje nalazi i redni broj grobnoga mjesta ili grobnice, npr. PG/292, prema broju grobnoga mjesta navedenom u planu ili karti groblja, natpisu (epitafu) na grobnom spomeniku ili steli (natpisi se prenose u svojem izvornom obliku onako kako su napisani na samom spomeniku, što uključuje velika ili mala slova, korištenje interpunkcijskih znakova te eventualne gramatičke anomalije), kratkom opisu točnoga mjesta na kojem se natpis nalazi (na vrhu, sredini ili dnu, u desnom ili lijevom, gornjem ili donjem kutu glavne grobne stele, a ako se na njoj ne nalazi, onda sadrži osnovne podatke o natpisu na zasebnom samostojećem, obično polegnutom spomeniku na plohi grobnice, njegovu stilskom obliku – obično u obliku otvorene knjige, ili pak natpisu na nekom drugom manjem spomeniku koji se nalazi na mjestu izdvojenom od grobnice, npr. ispred ili pored groba). Iz nama nepoznatih razloga, poneko grobno mjesto nije evidentirano u karti pa su četiri grobnice (1–4) označene abrevijacijom BB (bez broja) i dodatnim kratkim opisom (npr. PG/BB/1 – između 248 i 249). Kad je riječ o postupku prikupljanja podataka, važno je naglasiti da su nam vrijedni podatci bili samo oni koji nisu uključivali biografske podatke o pokojnicima, npr. ime, prezime, obiteljski ili pojedinačni nadimak pokojnika/-ce te datum rođenja i smrti pokojnika.

GROBLJE / REDNI BROJ GROBNOG MJESTA	NATPIS / EPITAF	KRATAK OPIS LOKACIJE NATPISA NA GROBU
PG/5	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno

Slika 1: Izgled i primjer anketnoga listića korištenog u istraživanju

Izgled i sadržaj anketnoga listića (Slika 1) djelomično se podudara sa sadržajem Tablice 1 u Dodatku ovom istraživanju, jer ne sadrži (četvrti) stupac u kojem se nalaze ekstrahirani frazemi, navedeni u postupku raščlambe.

Nakon ove faze uslijedila je eksperimentalna faza u kojoj se je prikupljao jezični materijal na lokaciji odnosno faza u kojoj je kasnije izvršena ekstrakcija frazema radi njihove analize i razvrstavanja prema specifičnim tipovima frazema. Terensko istraživanje provedeno je u više navrata, a najintenzivnije u svibnju i lipnju 2021. godine na gradskom groblju u Pagu, na otoku Pagu (Republika Hrvatska).

3 METODOLOGIJA

Metodološki postupak sastoji se od sljedećih neizostavnih koraka u provedbi istraživanja. Prvi je korak informativni dio u kojem se iznose sažeti podatci o mjestu istraživanja odnosno o groblju na kojem se provodi terensko istraživanje. Riječ je o osnovnim informacijama, poput točnog geografskog položaja groblja, datum ili godina osnutka i posvete, broj grobnih mjesta, naziv poduzeća koje upravlja njime, plana ili

karte groblja (Slika 2), ali i dodatnih ilustracija poput zračnih snimki. Od navedenih ilustracija najvažniji je plan ili karta grobnih mjesta na određenom groblju jer nam pruža i druge važne podatke za provođenje istraživanja na terenu, ali i one podatke koji će biti nužni u postupku analize i zapisivanja važnih podataka o mjestu na kojem se frazem nalazi, npr. broj grobnoga mjesta. Iz ilustrativnih potreba, uz plan groblja sv. Karin u Pagu, dodane su i fotografije (Slika 3 i 4) učinjene dronom, koje nam je za potrebe istraživanja izradio i ustupio gospodin Elvis Šmit (DJI Mavic Mini; f/2.8, 1/1250 ISO 100). Fotografije su snimljene 22. srpnja 2021. godine.

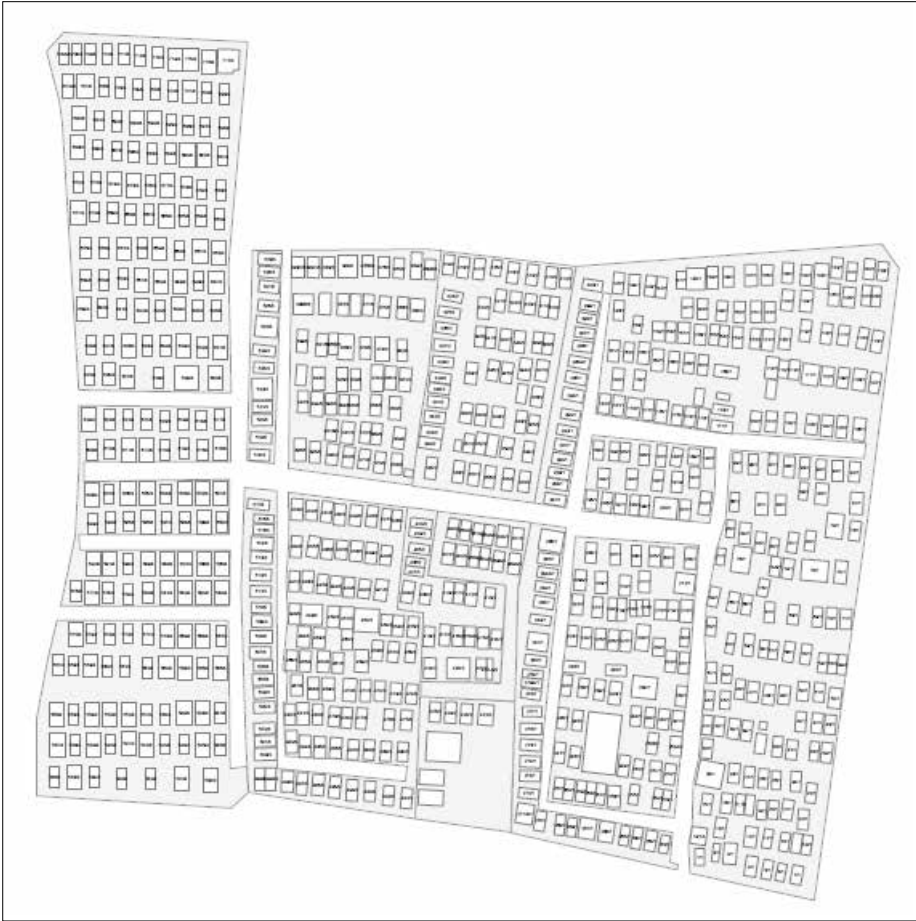
Postupak započinje identifikacijom frazema na terenu (ili ubikacijom, ako bismo naše terensko istraživanje usporedili s onima koje se provode npr. u toponomastici). Svaki frazem kojemu se, u ovom kontekstu istraživanja odnosno identifikacije, ne može odrediti referent ne smatra se frazemom u punom smislu riječi. Identifikacija frazema uspostavlja se preko neizostavnog medija – plana ili karte određenoga groblja ili grobnoga mjesta, a koja predstavlja izravnu vezu s referentom odnosno s frazemskim likom koji zauzima svoje određeno mjesto u prostoru, tj. na grobnom spomeniku ili steli. Stoga je, metodološki gledano, moguća usporedba s istraživačkim postupcima koji se provode u toponomastici s ovakvim terenskim istraživanjima identifikacije i analize frazema na specifičnim referentnim točkama poput grobnica. Međutim, razlika je očita u jednom bitnom dijelu toponomastičkih istraživanja, koji je u frazeološkom smislu ovoga pristupa u identifikaciji i raščlambi frazema na terenu prisutan i neizostavan. Skračić (2011: 98) kaže da je upravo uspostava i analiza veza između dviju sastavnica, tj. referenta i toponimskog lika, jedna od glavnih zadaća toponomastike. Isto tako ukazuje i na činjenicu da referent ne mora nužno biti prisutan da bi ga se dovelo u jezični odnos s toponimski likom. Upravo se u ovoj potonjoj činjenici očituje razlika u dvama istraživačkim postupcima, jer se upravo u prisutnosti frazema odnosno njegove identifikacije u prostoru i na specifičnom mediju (kamenom, mramornom, drvenom ili nekom drugom suvremenijem materijalu), potvrđuje potreba i nužnost provođenja istraživanja.

Na karti su grobnice obrojčane rednim brojem, a broj je odvojen kosom crtom, npr. 352/2, pri čemu se prvi broj odnosi na redni broj grobnoga mjesta, a drugi na maksimalan broj ukopnih mjesta u njemu. S obzirom na slabiju razlučivost karte zbog tehničkih razloga (v. Slika 2), čitatelja po potrebi upućujemo na <https://cistocapag.hr/index.php/groblje>, jer je na tom mjestu kartu moguće uvećavati do razine na kojoj su svi referentni brojevi vidljiviji i razumljiviji.

3.1 Opće i povijesne činjenice o Gradskom groblju sv. Karin u Pagu

Gradsko groblje sv. Karin u Pagu nalazi se na 44,44 N i 15,06 E, a posvećeno je sv. Kvirinu (lokalno stanovništvo koristi se toponimom *Karin*, hagianimom *sveti Karin*, ili pak neformalnim toponimom *Peti rajon*). Gradskim grobljem u Pagu upravlja Čistoća Pag d. o. o. sa sjedištem u Pagu. U sklopu groblja nalazi se mrtvačnica, a uz mrtvačnicu nalazi se i kapelica posvećena sv. Kvirinu. Groblje ima

otprilike 750 grobnica.¹ Prema dostupnim podatcima, groblje na današnjoj lokaciji utemeljeno je 1825. godine.²

Slika 2: Plan gradskoga groblja sv. Karin u Pagu³

3.2 Korpus frazema

Korpus frazema (v. Tablicu 1 u Dodatku) obasiže ukupno 138 frazema od kojih se neki višekратно ponavljaju. Frazezi su zabilježeni na ukupno 127 nadgrobnihi spomenika, što u omjeru ukupnoga broja grobova s ukupnim brojem nadgrobnihi

¹ <https://cistocapag.hr/index.php/groblje>

² Podatak je naveden na glavnom ulazu u groblje sv. Karin. Na ulaznoj ploči stoji: PAŠKO GRADSKO GROBLJE SV. KARINA UTEMELJENO 1825 – COEMETERIUM CIVITATIS PAGENSIS SANTI QUIRINI CONDITUM MDCCCXXV.

³ <https://cistocapag.hr/index.php/groblje>

Slika 3: Fotografija groblja sv. Karin u Pagu iz ptičje perspektive

spomenika na kojima su natpisi zabilježeni, čini otprilike 17,8 %. Najčešći su frazemi: *počivati u miru b/Božjem* – 27 puta, *počivati u miru* – 26 puta, *podignuti spomenik* – 6 puta, a od ostalih ponavljajućih frazema navodimo: *tihi dom* – 3 puta, *darivati <komu> vječni pokoj, pokoj vječni, Ja sam uskrsnuće i život, RIP / Riposino in pace, podignuti spomen, u tuzi i boli, s ljubavi* po 2 puta. Prethodno spomenuta ograničenost i (relativna) jednoličnost korpusa potvrđuje se u činjenici da omjer frazema koji se opetovano koriste u epitafima s ukupnim brojem frazema iznosi otprilike 55,5 %. Pa ipak, mišljenja smo, a to će potvrditi i rasprava koja slijedi, da je naš korpus dovoljno reprezentativan i raznovrstan te da se na osnovi njega mogu, u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, dobiti vrijedni podatci. Također je važno napomenuti da je riječ o relativnoj opetovanosti frazemskih oblika jer se pojedini oblici razlikuju po rodu, broju i glagolskome vremenu i načinu (prezent, perfekt, imperativ), npr. frazem *počivati u miru* u epitafima ima zabilježene različite oblike, međutim, sve ih promatramo unutar jednog citatnog oblika – *počivati u miru* (< *počiva u miru, počivao u miru, počivala u miru, počivaju u miru, počivali u miru, počivaj u miru*).

Slika 4: Fotografija groblja sv. Karin u Pagu s gradom Pagom u pozadini

4 RAŠČLAMBA I RASPRAVA

Klasifikacija frazema u našem korpusu učinjena je prema osnovnoj podijeli iz knjige Antice Menac *Hrvatska frazeologija* (2007) i to prema sljedećim kriterijima: prema podrijetlu, stilu i prema obliku frazema. Iz praktičnih razloga, ovo istra-

živanje neće uključiti podjelu frazema prema određenim užim načelima, poput onoga o postojanju genitivnih oblika u frazemu, a koje će zasigurno biti uključeno u budućim istraživanjima frazema u epitaforma.

Frazemi se prikazuju sljedećim redoslijedom. Najprije se navode, brojkom ili slovom označeni epitafo, u punom ili skraćenom obliku (ovisno o duljini ekstrahiranoga frazema), svi prikazani kurzivom, velikim tiskanim ili malim pisanim slovima (kako su zabilježeni u izvornom obliku), a potom se navode podatci o lokaciji i frazemu. Ispred oznake lokacije, npr. PG/6, nalazi se simbol za oznaku izvornosti (< 'postalo od'), a nakon lokacije, između jednostrukih navodnih znakova, navode se citatni oblici samih frazema.

4.1 Prema podrijetlu frazema, korpus je moguće podijeliti na nacionalne (1) i posuđene. Zabilježen je jedan posuđeni frazem iz talijanskoga jezika, koji se javlja u dvama oblicima – u abrevijaturnom i punom obliku (2a i 2b), te po jedan iz francuskoga i njemačkoga (2c i 2d). Svi ostali su frazemi na hrvatskome jeziku.

- (1) *počivali u miru* (< PG/5, 6, 7 i drugdje; 'počivati u miru')
- (2) (a) *RIP* (< PG/11; *tal.* 'riposino in pace', *hrv.* 'počivali u miru')
- (b) *RIPOSINO IN PACE* (< PG/213; *hrv.* 'počivali u miru')
- (c) *In stillem Gedenken* (< PG/578; od *njem.* 'u tihom sjećanju')
- (d) *Le temps passe, Le souvenir reste.* (< PG/578; od *fra.* 'Vrijeme prolazi, uspomena ostaje.')

4.2 Nadalje, mali je broj onih frazema koji su preuzeti iz književnih djela, u prvom redu iz Biblije (3 a–c), ali i iz šlagera (4 i 5) te popularnih, dalmatinskih pjesama (6).

- (3) (a) »*JA SAM USKRSNUĆE I ŽIVOT*« (< PG/64, 657; »Ja sam uskrsnuće i život: tko u mene vjeruje, ako i umre, živjet će. [...]« /Evangelje po Ivanu 11,19–27/)
- (b) *ALI JA ZNAM DA JE ŽIV MOJ IZBAVITELJ I DA ĆE U POSLJEDNJI DAN STATI NAD MOJIM PRAHOM* (< PG/91; »Znam da moj Izbavitelj živi i da posljednji on će nad zemljom ustati [...]« /Job 19,25–26; 1 Kor 15,20/)
- (c) *DUŠE SU PRAVEDNIKA U RUCI BOŽJOJ.* (< PG/64; »A duše su pravednika u ruci Božjoj i njih se ne dotiče muka nikakva [...]« /Knjiga Mudrosti 3,1–9/)
- (4) [...] *OD SVEG TI SR-CA HVA-LA* (< PG/714; 'od sveg srca (komu) hvala'⁴)
- (5) *OD SVEGA LJUBAVI OSTALA JE SAMO SOL* (< PG/490; < 'Od mora ljubavi, ostala je samo sol'⁵)
- (6) [...] *ZORA BILA* (< PG/243; 'Opet će nas zagrljene, naći skupa zora bila'⁶)

4.3 Određeni manji broj frazema proizašao je iz pomorske (7a i b), ali, naravno, i iz teološke struke. Iz potonjeg područja, po užoj naravi ovih frazema, najviše je primjera (8 a–k).

4 *Fala*; autor teksta: Dragutin Domjanić, autor glazbe: Vlaho Paljetak.

5 *Zar je voljeti grijeh* (1988); izvođačica: Meri Cetinić, autori teksta: Zvonimir Pupačić i Zvonimir Stipičić, autor glazbe: Joško Banov

6 *Zora bila* (2010); izvođači: Tomislav Bralić i klapa Intrade, autor teksta: Sanja Tafra, autor glazbe: Pero Kozomora.

- (7) (a) *VAŠ BROD ŽIVOTA UPLOVIO JE U POSLJEDNJU LUKU* (< PG/550; 'brod života', 'uploviti u posljednju luku')
- (b) *MIRNO VAM BILO NEBESKO MORE* (< PG/550; 'mirno (komu) bilo /nebesko/ more', 'nebesko more')
- (8) (a) *POKOJ VJEČNI* (< PG/35)
- (b) *SVOM DOBROM SUPRUGU I OCU ŽELE VJEČNI POČINAK RASTUŽENA SUPRUGA I DJECA* (< PG/67; 'željeti (komu) vječni počinak')
- (c) *ALI JA ZNAM DA JE ŽIV MOJ IZBAVITELJ I DA ĆE U POSLJEDNJI DAN STATI NAD MOJIM PRAHOM* (< PG/91; 'posljednji dan')
- (d) *POČIVALI U MIRU BOŽJEM* (< PG/117; 'počivati u miru božjem')
- (e) *POKOJ VJEČNI DARUJ IM GOSPODINE* (< PG/190; 'darivati (komu) vječni pokoj')
- (f) *BUDI MILOSTIV GOSPODINE GRIJESIMA NAŠIM* (< PG/199; 'biti milostiv /prema/ (nečijim) grijesima')
- (g) [...] *LJUBIO SIROMAHE*. [...] (< PG/BB/1; 'ljubiti siromahe')
- (h) *DUH MOJ MIR SAMO U TEBI GOSPODINE* (< PG/253; 'mir u gospodinu')
- (i) *U TEBE SE GOSPODINE UZDAJEM* (< PG/532; 'U tebe se, Gospodine, uzdajem.')
- (j) *NEKA TE ČUVAJU ANDELI* (< PG/662; 'čuvali (koga) anđeli')
- (k) *USPAVAŁO TE SVOJOM PJESMOM JATO ANDELA* (< PG/695; 'uspavati (koga, čijom) pjesmom jato anđela')

4.4 Prema stilu, frazeme je u ovom korpusu moguće podijeliti na stilski neutralne frazeme (9 a–f), frazeme razgovornoga stila (10 a–c), frazeme vulgarnoga stila (11 a–b) i one uzvišenoga, svečanog tona (12 a–c).

- (9) (a) *PRERANO SI NAPUSTILA NAS I SVOJU MLADOST [...] SMRT JE BILA JAČA [...] IZBRISATI, TVOJ VEDRI I DRAGI LIK IZ NAŠIH SRCA*. [...] (< PG/39; 'prerano napustiti (koga) i (čiju) mladost'; 'smrt je jača (od koga, čega)'; 'izbrisati (čiji, kakav) lik iz (čijeg) srca')
- (b) *NA USPOMENU SVOJIM POKOJNICIMA* (< PG/98; 'na uspomenu (komu)')
- (c) [...] *GORKA SUDBINO STRAŠNA OSTADE NAM SAMO BOL I SUZE [...] NAŠA SUZA VJEČNA* (< PG/193; 'gorka sudbina'; 'bol i suze'; 'vječna suza')
- (d) *SJEĆANJE NA TEBE UVIJEK ŽIVI* (< PG/200; 'sjećanje (na koga) uvijek živi')
- (e) *HVALA TI NA DOBROTI SRCA TVOGA I POŠTENJU DUŠE TVOJE* (< PG/209; 'dobrota (nečijeg) srca'; 'poštenje (nečije) duše')
- (f) *IMA NEŠTO ŠTO NIKADA NEĆE UMRIJETI LJUBAV I SJEĆANJE NA TEBE* (< PG/292; 'ljubav i sjećanje (na koga) nikada ne umiru')
- (10) (a) *ZBOGOM ZLATO MOJE* (< PG/323; 'zlatno moje')
- (b) *DUŠO DUŠA NAŠIH [...]* (< PG/525; 'duša (nečije) duše')
- (c) [...] *DRAGI SOKOLE [...]* (< PG/695; 'dragi sokol')
- (11) (a) [...] *IMAO JE DUG JEZIK*. [...] (< PG/BB/1; 'imati dug jezik')
- (b) [...] *IZBATINAO JE NA PASJU MEDVIDE*, [...] (< PG/BB/1; 'izbatinati na pasju (koga) /< isprebijati / prebiti / izmlatiti (koga) na pasje ime/')
- (12) (a) *Ovdje počiva u miru vječnom* (< PG/289; 'počivati u miru vječnom')
- (b) [...] *DO PONOVOG SUSRETA U VJEČNOSTI* (< PG/525; 'do ponovnog susreta u vječnosti')
- (c) [...] *u vječnu slavu neka te vode [...] stijeg slobode*. [...] *vječni san usnio [...]* (< PG/717; '(tko, što) voditi (koga) u vječnu slavu', 'stijeg slobode', 'usnuti vječni san')

4.5 Prema obliku, frazemi u ovom radu raščlanjuju se na fonetske riječi (13), skupove (sveze) riječi (14) i one s rečeničnim oblikom (21, 22).

- (13) (a) *S LJUBAVI / S ljubavi* (< PG/631, BB/4; 's ljubavi')
- (b) *NA USPOMENU SVOJIM POKOJNICIMA* (< PG/98; 'na uspomenu (komu)')

(14) [...] *U TUZI I BOLI NAPUSTIO SI NAS* (< PG/334; 'u tuzi i boli')

4.6 S obzirom na sintaktičke sveze koje se ostvaruju u skupovima riječi, frazeme smo podijelili u one sa svezom neovisnoga (15 a–c), ovisnoga tipa i ovisnih sveza tvorenih pridruživanjem.

(15) (a) [...] *OSTADE NAM SAMO BOL I SUZE* [...] (< PG/193; 'bol i suze')

(b) *MAMA TVOJA PRERANA SMRT OSTAVILA NAM JE TUGU I BOL* [...] (< PG/404; 'tuga i bol')

(c) [...] *LJUBAV I SJEĆANJE NA TEBE* (< PG/292; 'ljubav i sjećanje')

4.7 Sintaktička sveza riječi ovisnoga tipa prisutna je u frazemima koje dijelimo na one prema kongruenciji ili sročnosti (16 a–e), prema glagolskoj rekciji (17 a–c), imeničkoj (18 a–d) i prema pridjevskoj rekciji (19 a–b).

(16) (a) [...] *VJEČNI POČINAK* (< PG/67; 'vječni počinak')

(b) [...] *GORKA SUDBINO* [...] (< PG/193; 'gorka sudbina')

(c) *TIHI DOM* (< PG/361, 548, 683; 'tih dom')

(d) [...] *NEBESKO MORE* (< PG/550; 'nebesko more')

(e) [...] *LAKU NOĆ DRAGI SOKOLE* [...] (< PG/695; 'laka noć'; 'dragi sokol')

(17) (a) [...] *SPOMENIK PODIŽU* [...] (< PG/148; 'podignuti spomenik')

(b) *POČIVALI U MIRU* (< PG/208 i drugdje; 'počivati u miru')

(c) [...] *SPOMEN PODIŽE* [...] (< PG/265, 503; 'podignuti spomen')

(18) (a) *HVALA TI NA DOBROTI SRCA* [...] I *POŠTENJU DUŠE* [...] (< PG/209; 'dobrota srca'; 'poštenje duše')

(b) [...] *MIR SAMO U TEBI GOSPODINE* (< PG/253; 'mir u gospodinu')

(c) *U CVIJETU MLADOSTI* [...] (< PG/334; 'cvijet mladosti')

(d) [...] *stijeg slobode*. [...] (< PG/717; 'stijeg slobode')

(19) (a) *MAMA TVOJA PRERANA SMRT* [...] (< PG/404; 'prerana smrt')

(b) [...] *vječni san usnio* [...] (< PG/717; 'vječni san')

4.8 Rijetki su primjeri ovisnih sveza riječi tvorenih pridruživanjem (20).

(20) *OVDJE VJEČNO POČIVAJU* (< PG/100; 'vječno počivati')

4.9 Prema rečeničnom obliku, u korpusu su zabilježeni frazemi s oblicima proste rečenice (21 a–g) i složene rečenice (22 a–c).

(21) (a) [...] *SMRT JE BILA JAČA* [...] (< PG/39; 'smrt je jača')

(b) [...] *DUŠA NJEGOVA POĐE BOGU NA SUD* (< PG/BB/1; '⟨nečija⟩ duša ide Bogu na sud')

(c) *IMA NEŠTO ŠTO NIKADA NEĆE UMRIJETI LJUBAV I SJEĆANJE NA TEBE* (< PG/292; 'ljubav i sjećanje ⟨na koga⟩ nikada ne umiru')

(d) *OSMJEH NAŠ POHRANJEN JE U GROBU TVOM* (< PG/404; '⟨nečiji⟩ osmjech pohraniti u ⟨nečiji⟩ grob')

(e) *USPOMENA NA VAS ŽIVI U NAMA* (< PG/420; 'uspomena na ⟨koga⟩ živi u ⟨komu⟩')

(f) *Uzelo te nebo suncu, ne čuti se tvoj glas više, al zauvik srce moje, uspomenu na te diše* (< PG/525; 'nebo uzima ⟨koga⟩ suncu; ⟨nečije⟩ srce diše ⟨na koga⟩ uspomenu')

(g) *IZNENADA OKRUTNO SMRT TI ODUZE SREĆU I LJUBAV NAŠU OSTAVLJAJUĆI NEIZBRISIVU BOL U SRCIMA TVOJIH NAJMILIJIH* (< PG/591; 'smrt okrutno oduzima ⟨komu⟩ sreću i ⟨nečiju⟩ ljubav'; 'ostaviti ⟨neizbrisivu⟩ bol u srcima ⟨nečijih⟩ najmilijih')

- (22) (a) *VJERA TJEŠI KAD LJUBAV PLAČE* (< PG/307; ‘Vjera tješi kad ljubav plače.’)
 (b) *Gdje ljubav plače, vjera pruža utjehu* (< PG/425; ‘Gdje ljubav plače, vjera pruža utjehu.’)
 (c) *Le temps passe, Le souvenir reste.* (< PG/578; od *fra.* ‘Vrijeme prolazi, uspomena ostaje.’)

4.10 Naposljetku, spomenut ćemo pravopisnu i gramatičku deficijenciju u promatranim epitafima, a posredno i u frazemima. Kod pravopisa, najčešće je riječ o izostavljanju interpunkcijskih znakova – zarez i točke (23 a–e). Najvjerojatniji razlozi su ekonomske prirode jer svaki znak ima svoju novčanu vrijednost te tako dodatno poskupljuje sam epitaf. Također navodimo nekoliko primjera gramatički netočnih oblika, poput pogrešnog glagolskog oblika u aoristu, prezentu ili perfektu (24 a–d) i neuobičajenog redosljeda riječi (25 a) ili leksičkih izmjena u usporedbi s izvornim tekstovima / stihovima (25 b).

- (23) (a) *IMA NEŠTO ŠTO NIKADA NEĆE UMRIJETI LJUBAV I SJEĆANJE NA TEBE* (< PG/292; Ima nešto što nikada neće umrijeti. Ljubav i sjećanje na tebe; ili: Ima nešto što nikada neće umrijeti – ljubav i sjećanje na tebe.)
 (b) *SVA RADOST SI NAM BIO PRERANO SI NAS OSTAVIO U TUĐINI ŽIVOT IZGUBIO* (< PG/308; Sva radost si nam bio. Prerano si nas ostavio, u tuđini život izgubio.)
 (c) *VAŠ BROD ŽIVOTA UPLOVIO JE U POSLJEDNJU LUKU MIRNO VAM BILO NEBESKO MORE* (< PG/550; Vaš brod života uplovio je u posljednju luku. Mirno vam bilo nebesko more!)
 (d) *IZNENADA OKRUTNO SMRT TI ODUZE SREĆU I LJUBAV NAŠU OSTAVLJAJUĆI NEIZBRISIVU BOL U SRCIMA TVOJIH NAJMILIJIH* (< PG/591; Izenada, okrutno, smrt ti oduze sreću i ljubav našu, ostavljajući neizbrisivu bol u srcima tvojih najmilijih.)
 (e) *NEKA TE ČUVAJU ANĐELI* (< PG/662; Neka te čuvaju anđeli!)
 (24) (a) [...] *OSTADE NAM SAMO BOL I SUZE* [...] (< PG/193; Ostadoše nam samo bol i suze.)
 (b) *U TEBE SE GOSPODINE UZDAJEM* (< PG/532; U tebe se, Gospodine, uzdam.)
 (c) *SPOMENIK PODIŽE ZAHVALNA SUPRUGA I DJECA* (< PG/607; Spomenik podižu zahvalna supruga i djeca.)
 (d) [...] *otkad si vječni san usnio* [...] (< PG/717; otkad si vječni san usnuo)
 (25) (a) *U CVIJETU MLADOSTI U TUZI I BOLI NAPUSTIO SI NAS* (< PG/334)
 (b) *OD SVEGA LJUBAVI OSTALA JE SAMO SOL* (< PG/490; < ‘Od mora ljubavi, ostala je samo sol’)

5 ZAKLJUČAK

Naše je istraživanje bilježenja i raščlambe frazema u epitafima na gradskome groblju u Pagu pokazalo da su prethodno utvrđene hipoteze o potrebi i opravdanosti provođenja terenskoga istraživanja s utvrđenim metodološkim okvirom, u potpunosti potvrđene te su ovakvim znanstvenim pristupom i postupkom dovele do konkretnih teza. Ustvrdili smo da hipoteza o relativno malom broju mogućih frazema u epitafima, koji će se na nadgrobni spomenicima često ponavljati, nije narušila potrebu i važnost provođenja istraživanja, jer je raščlamba i rasprava korpusa frazema dovela do vrlo važne teze o postojanju svih osnovnih tipova frazema prema trima načelima: podrijetlu (nacionalne, posuđene, iz Biblije, šlagera, popularnih, dalmatinskih pjesama, pomorske i teološke struke), obliku (fonetske riječi, skupove ili sveze riječi /sa svezom neovisnoga, ovisnoga tipa i ovisnih sve-

za tvorenih pridruživanjem/ i one s rečeničnim oblikom /proste i složene rečenice/) i stilu (stilski neutralne frazeme, frazeme razgovornoga stila, frazeme vulgarnoga stila te one uzvišenoga, svečanog tona). Isto tako, predlažući različite postupke i instrumente u provođenju predeksperimentalne i eksperimentalne faze, a pozivajući se na referentnu frazeološku literaturu – teoretsku i praktičnu, uspjeli smo dokazati opravdanost, mogućnost i potrebu provođenja istraživanja prepoznavanja, bilježenja i raščlambe specifičnoga korpusa frazema u skladu sa specifičnim uvjetima terenskoga istraživanja. Ujedno se nadamo da će naše istraživanje motivirati i ohrabriti druge istraživače na nova terenska istraživanja frazema s nadgrobnih spomenika, na manjim (ruralnim) ili većim (urbanim) lokacijama odnosno s manjim ili većim frazeološkim korpusima.

LITERATURA

- Bierich 1998** = Alexander Bierich, The semantic field »Death« in Czech, Russian, Croatian and Serbian phraseology, u: *Europhras '97: Phraseology and Paremiology* (Liptovský Ján, 2.–5. 9. 1997), ur. Peter Ďurčo, Bratislava: Akadémia PZ, 1998, 17–23.
- Fink 1999** = Željka Fink, Русские и хорватские фразеологизмы со значением 'умереть', *Studia Russica* 18, ред. А. Золтан, Будапешт: Будапештский университет им. Л. Этвеша, Факультет гуманитарных наук, Кафедра восточнославянской и балтийской филологии, 1999, 268–274.
[Željka Fink, Ruskie i horvatskie frazeologizmy so značenjem 'umeret', *Studia Russica* 18, ur. A. Zoltan, Budapešt: Budapeštiskij universitet im. L. Ètveša, Fakul'tet gumanitarnyh nauk, Kafedra vostočnoslavjanskoj i baltijskoj filologiji, 1999, 268–274.]
- Fink 2000** = Željka Fink, Tipovi frazema-fonetskih riječi, *Riječki filološki dani* 3, ur. Diana Stolac, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000, 93–98.
- Fink 2001** = Željka Fink, Kakvim se frazemima obračamo?, *Drugi hrvatski slavistički kongres: zbornik radova* I, ur. Dubravka Sesar – Ivana Vidović Bolt, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Filozofski fakultet, 2001, 385–391.
- Fink 2007** = Željka Fink, Hrvatski poredbeni frazemi sa značenjem 'spavati' i 'zaspati', *Frazeologia a językowe obrazy świata przelomu wieków*, ur. Wojciech Chlebda, Opole: Uniwersytet Opolski, 2007, 281–287.
- Fink 2012** = Željka Fink, Splitska frazeologija, *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* (Zagreb) 59.4 (2012), 154–157.
- Fink Arsovski – Kovačević – Hrnjak 2010** = Željka Fink Arsovski – Barbara Kovačević – Anita Hrnjak, *Bibliografija hrvatske frazeologije*, Zagreb: Knjigra, 2010.
- Fink Arsovski – Kovačević – Hrnjak 2017** = Željka Fink Arsovski – Barbara Kovačević – Anita Hrnjak, *Bibliografija hrvatske frazeologije i frazeobibliografski rječnik*, Zagreb: Knjigra, 2017.
- Kolenić 1992/93** = Ljiljana Kolenić, Pogled u frazeologiju Kanižlićeve »Rožalije«, *Filologija* (Zagreb) 20–21 (1992/93), 215–219.
- Kolenić 1996** = Ljiljana Kolenić, Frazeologija u djelu Vida Došena »Aždaja sedmoglavak«, u: *Književnost i jezik Hrvata u Mađarskoj: priopćenje hrvatske sekcije II. međunarodnog slavističkog skupa pod naslovom Teorija i praksa nastave slavenskih jezika, Pečuh, 28.–29. travnja 1994.*, ur. Stjepan Blažetin ml., Pečuh: Hrvatski znanstveni zavod = Horvát tudományos kutatók egysége, 1996, 63–81.
- Kolenić 2005** = Ljiljana Kolenić, Frazeologija u djelima hrvatskih pisaca 18. stoljeća, *Književna revija: časopis za književnost i kulturu* (Osijek) 45.3–4 (2005), 117–129.
- Kružić 2011** = Barbara Kružić, Na vječnim lovištima love i Hrvati i Englezi: analiza hrvatskih i engleskih frazema vezanih za smrt, *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis* (Osijek) 5 (2011), 147–162.

- Levin-Steinmann 2009** = Anke Levin-Steinmann, Što je to – frazeologizam? = Какво е това – фразеологизъм? oder Zum Dauerproblem der Phraseologismusdefinition und -einordnung, *Südslavistik online: Zeitschrift für südslavische Sprachen, Literaturen und Kulturen*, mrežno izdanje, <http://www.suedslavistik-online.de/01/>, 14–34, pristupljeno 29. 11. 2021.
- Matešić 1982** = Josip Matešić, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga, 1992.
- Matešić 1996** = Josip Matešić, Frazeologija u djelu Frana Kurelca, *Riječki filološki dani* 1, ur. Marija Turk, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta, 1996, 173–180.
- Menac 1991** = Antica Menac, Frazeologija Hektorovičeva »Ribanja i ribarskog prigovaranja«, *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu* 18, ur. Ante Glavičić, Senj: Gradski muzej – Senjsko muzejsko društvo, 1991, 101–107.
- Menac 2007** = Antica Menac, *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: Knjigra, 2007.
- Menac – Fink-Arsovski – Venturin 2003** = Antica Menac – Željka Fink-Arsovski – Radomir Venturin, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2003.
- Opašić – Gregorović 2010** = Maja Opašić – Maja Gregorović, Smrt u hrvatskoj frazeologiji, *Croatia et Slavica Iadertina* (Zadar) 6 (2010), 55–72.
- Pintarić 2003** = Neda Pintarić, Языковая картина дома в хорватском, польском и русском языках, *Filologija* (Šiauliai (Litva)) 8 (2003), 86–92.
[Neda Pintarić, Jazykova ja kartina doma v horvatskom, pol'skom i ruskom jazykah, *Filologija* (Šiauliai (Litva)) 8 (2003), 86–92.]
- Pintarić 2005** = Neda Pintarić, Pragmemi i frazeopragmemi sa sastavnicom *Bog, Riječ: časopis za slavensku filologiju* (Rijeka) 11.2 (2005), 72–83.
- Pintarić 2007** = Neda Pintarić, Pragmemy i frazopragmemy z członem *Bog*, u: *Język religijny dawniej i dziś III: materiały z konferencji 24–26 kwietnia 2006*, ur. Paweł Bortkiewicz – Stanisław Mikołajczak – Małgorzata Rybka, Poznań: Wydawnictwo »Poznańskie Studia Polonistyczne«, 2007, 239–251.
- Pintarić 2009a** = Neda Pintarić, Jezična slika triju egzistencijala u poljskoj i hrvatskoj pragmalingvistici I: *Bog* u poljskoj i hrvatskoj pragmalingvistici, u: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim* I, ur. Dubravka Sesar, Zagreb: FF press, 2009, 189–198.
- Pintarić 2009b** = Neda Pintarić, *Dom* u hrvatskoj i poljskoj pragmalingvistici, u: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim* I, ur. Dubravka Sesar, Zagreb: FF press, 2009, 199–214.
- Skračić 2011** = Vladimir Skračić, *Toponomastička početnica: osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*, Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, 2011.
- Tošović 2007** = Branko Tošović, Phraseologische Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen, u: *Kritik und Phrase: Festschrift für Wolfgang Eismann zum 65. Geburtstag*, ur. Peter Deutschmann i dr., Wien: Praesens Verlag, 2007, 611–631.
- Vuić – Franc 2012** = Božica Vuić – Vendi Franc, Biblijski frazemi u nastavi hrvatskoga jezika i prepoznavanje njihove semantike među studentima Učiteljskog fakulteta – odsjek u Petrinji, u: *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici: zbornik*, ur. Leonard Pon – Vladimir Karabalić – Sanja Cimer, Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2012, 339–352.

<http://frazemi.ihjj.hr/>, pristupljeno 19. 7. 2021.

<http://ihjj.hr/kolokacije/>, pristupljeno 19. 7. 2021.

<https://cistocapag.hr/index.php/groblje>, pristupljeno 31. 3. 2021.

POVZETEK

O poskusu metodološkega pristopa k zapisovanju in analizi frazemov v napisih na nagrobnikih (epitafih)

Raziskava zapisovanja in analiziranja frazemov na epitafih na mestnem pokopališču v Pagu (na otoku Pagu, Republika Hrvaška) je pokazala, da so prej postavljene hipoteze o potrebnosti in upravičenosti izvajanja terenskega raziskovanja frazemov na epitafih v zastavljenem metodološkem okviru povsem potrjene, z opisanim znanstvenim pristopom in postopkom pa so pripeljale do konkretnih tez. Ugotovili smo, da hipoteza o maloštevilnih možnih frazemih na epitafih, ki da se bodo na nagrobnikih pogosto ponavljali, ni zmanjšala potrebe po izvajanju raziskav in njihove pomembnosti, ker je analiza korpusa (po tisti Antice Menac iz leta 2007) in razprava ob njej privedla do zelo pomembne teze o obstoju osnovnih tipov frazemov po treh načelih: po izvoru (nacionalni, izposojeni, iz Svetega pisma, iz popevk, iz popularnih, dalmatinskih pesmi, iz pomorske in iz teološke stroke), po obliki (fonetične besede, besedne zveze neodvisnega in odvisnega tipa ter odvisne zveze, pa tudi kot enostavčna in večstavčna poved) in po slogu (stilno nevtralni frazemi, frazemi pogovornega tipa, frazemi vulgarnega stila in tisti v vzvišenem, svečanem tonu). Skupaj je bilo identificiranih 138 frazemov s 127 nagrobnih napisov. Prav tako nam je uspelo dokazati upravičenost, možnost in nujnost izvajanja raziskav oziroma prepoznavanja, zapisovanja in analiziranja specifičnega korpusa frazemov, in sicer v skladu s specifičnimi pogoji terenskega raziskovanja

DODATAK

Tablica 1: Popis grobnica s pripadajućim epitafima, njihovim kratkim opisom i ekstrahiranim frazemima

Groblje / redni broj grobnoga mjesta	Natpis / epitaf	Kratak opis lokacije epitafa	Frazem
PG/5	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru</i>
PG/6	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru</i>
PG/7	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru</i>
PG/11	(tal.) RIP	samostojeća, zasebna stela polegnuta na površini groba	tal. <i>riposino in pace</i> (hrv. <i>počivali u miru</i>)
PG/35	POKOJ VJEČNI	glavna grobna stela; dno	<i>pokoj vječni</i>
PG/39	PRERANO SI NAPUSTILA NAS I SVOJU MLADOST, NEISPUNJENIH ŽELJA. SMRT JE BILA JAČA ALI NIJE I NEĆE IZBRISATI, TVOJ VEDRI I DRAGI LIK IZ NAŠIH SRCA. VJEČNO TUGUJUĆI RODITELJI I SESTRE	glavna grobna stela; dno	<i>prerano napustiti (koga) i (čiju) mladost;</i> <i>smrt je jača izbrisati (čiji, kakav) lik iz (čijega) srca</i>
PG/52	POČIVAJ U MIRU	samostojeća, zasebna stela polegnuta na površini groba	<i>počivati u miru</i>
PG/59	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru</i>
PG/64	»JA SAM USKRSNUĆE I ŽIVOT«; DUŠE SU PRAVEDNIKA U RUCI BOŽJOJ.	glavna grobna stela; vrh; glavna grobna stela; sredina	<i>Ja sam uskrsnuće i život;</i> <i>biti u ruci božjoj;</i> –
PG/67	SVOM DOBROM SUPRUGU I OCU ŽELE VJEČNI POČINAK RASTUŽENA SUPRUGA I DJECA	glavna grobna stela; dno	<i>željeti (komu) vječni počinak</i>
PG/71	POČIVAJU U MIRU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/73	DRAGOCJENA JE U OČIMA GOSPODNJIM SMRT POBOČNIKA NJEGOVIH	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>Dragocjena je u očima gospodnjim smrt pobočnika njegovih.</i>
PG/81	POČIVALI U MIRU	samostojeća, zasebna stela polegnuta na površini groba	<i>počivati u miru</i>

PG/91	ALI JA ZNAM DA JE ŽIV MOJ IZBAVITELJ I DA ĆE U POSLJEDNJI DAN STATI NAD MOJIM PRAHOM; TUGUJUĆA SUPRUGA	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>posljednji dan</i>
PG/98	NA USPOMENU SVOJIM POKOJNICIMA	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>na uspomenu (komu)</i>
PG/100	OVDJE VJEČNO POČIVAJU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>vječno počivati</i>
PG/117	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/121	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/148	POČIVALI U MIRU SPOMENIK PODIŽU ZAHVALNA DJECA	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru; podignuti spomenik</i>
PG/158	POČIVAJU U MIRU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/165	POČIVAJ U MIRU BOŽJEM	zaseban spomenik u ob- liku anđela, polegnut na površini groba	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/167	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/174	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/175	OVDJE POČIVAJU	glavna grobna stela; vrh	–
PG/176	POČIVALA U MIRU	zasebna mala stela poleg- nuta na površinu groba	<i>počivati u miru</i>
PG/186	OVDJE POČIVAJU U MIRU	glavna grobna stela; vrh; sredina	<i>(gdje) počivati u miru</i>
PG/190	POKOJ VJEČNI DARUJ IM GOSPODINE	samostojeća vaza s anđe- lom	<i>darivati (komu) vječni pokoj</i>
PG/191	OVDJE POČIVA U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; vrh; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/193	[...] GORKA SUDBINO STRAŠNA OSTADE NAM SAMO BOL I SUZE [...] NAŠA SUZA VJEČNA	glavna grobna stela; vrh	<i>gorka sudbina; bol i suze; (nečija) vječna suza</i>
PG/199	BUDI MILOSTIV GOSPODINE GRIJESIMA NAŠIM	glavna grobna stela; dno, sredina	<i>biti milostiv (prema) (nečijim) grijesima</i>
PG/200	SJEĆANJE NA TEBE UVJEK ŽIVI	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>sjećanje (na koga) uvijek živi</i>
PG/202	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/208	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno, sredina	<i>počivati u miru</i>

PG/209	HVALA TI NA DOBROTI SRCA TVOGA I POŠTENJU DUŠE TVOJE	zaseban spomenik u obli- ku otvorene knjige, po- legnut na površini groba; desna stranica knjige	<i>dobrota</i> <čijega> <i>srca</i> ; <i>poštenje</i> <nečije> <i>duše</i>
PG/213	(tal.) RIPOSINO IN PACE	glavna grobna stela; vrh; lijevi kut	hrv. <i>počivali u miru</i>
PG/224	NEZABORAVNI SUPRUG	glavna grobna stela; dno; sredina	–
PG/225	SVOJIM MILIM RODITE- LJIMA	glavna grobna stela; dno; sredina	–
PG/227	DRAGOM I DOBROM TATI VELIKO HVALA	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>veliko hvala</i>
PG/231	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; vrh; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/240	DRAGIM RODITELJIMA ZAHVALNA DJECA	glavna grobna stela; dno; sredina	–
PG/243	OPET ĆE NAS ZAGRLJENE NAČI SKUPA ZORA BILA	izdvojeni dio površine grobnice; sredina	<i>zora bila</i>
PG/245	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/248	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; desno; desni kut	<i>počivati u miru</i>
PG/BB/1 (između 248 i 249)	OVDJE POČIVA SEOSKI ŽUPNIK IHTYS. KOJI JE RADIO ŠTO JE MO- GAO. HTIO ŠTO NIJE POSTIGAO. UŽIVAO ŠTO NIJE ŽELIO. TRAŽIO MIR KOJEGA NIJE NAŠAO. IMAO JE DUG JE- ZIK. ŽULJAVE RUKE, HITRE NOGE. DOBAR TEK, SLA- BU HRANU, RASPARANU DOLAMU. BUJNU MAŠTU. TROŠNA KOLA, VARAVOGA KONJA. DOBRU NAMJERU. IZBATINAO JE NA PASJU MEDVIDE, SKRŠIO ZUBE VUKOVIMA. OSTRIGAO ČAMPRAGE ORLOVIMA. UKROTIO JE LISICE. ZGNJEĆIO JE ZMIJE. LJUBIO SIROMAHE. ZAZIRAO OD OGAVNIH BOGATAŠA. ŠTI- TIO JE OVCE, BRANIO JANJ- CE I HRANIO IH. NAPOKON OVCE I JANJCI PROŽDRLI GA, A NJEGOVE KOSTI BA- CILU U GROB. DUŠA NJEGO- VA POĐE BOGU NA SUD. MOLITE ZA NJ!	zasebna stela pričvršćena na okomitu površinu grobnice (bratovštine)	<i>imati dug jezik</i> ; <i>imati bujnu maštu</i> ; <i>izbatinati na pasju</i> < <i>koga</i> >; <i>ljubiti siromahe</i> ; < <i>nečija</i> > <i>duša ide Bogu</i> <i>na sud</i>

PG/252A	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	samostojeća, polegnuta mala stela na površini grobnice; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/253	DUH MOJ MIR SAMO U TEBI GOSPODINE	zaseban spomenik u obliku otvorene knjige, polegnut na površini groba; desna stranica	<i>mir u gospodinu</i>
PG/261	POČIVA U MIRU	glavna grobna stela; vrh; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/262	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/265	[...] SPOMEN PODIŽE SVOM NEZABORAVNOM SUPRUGU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>podignuti spomen</i>
PG/266	PODIŽU HARNI SINOVI I KĆERI	glavna grobna stela; dno; desni kut	–
PG/BB/2 (između 269 i 270)	RODITELJI	glavna grobna stela; dno; desni kut	–
PG/272	POČIVAO U MIRU BOŽJEM; ZAHVALNA DJECA	samostojeća, polegnuta stela u obliku otvorene knjige na površini grobnice; dno; prvi natpis na lijevoj stranici, a drugi – na desnoj stranici	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/276	OŽALOŠĆENI RODITELJI [...] PODIGOŠE OVAJ SPOMENIK SVOM MILOM JEDINCU	glavna grobna stela; sredina	<i>podignuti (komu) spomenik</i>
PG/287	POČIVAJU U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/289	Ovdje počiva u miru vječnom; Ovaj spomenik podižu svom milom ocu kćerke	glavna grobna stela; vrh; sredina; glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru vječnom; podignuti (komu) spomenik</i>
PG/291	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru</i>
PG/292	IMA NEŠTO ŠTO NIKADA NEĆE UMRIJETI LJUBAV I SJEĆANJE NA TEBE	samostojeći, zasebni spomenik u obliku otvorene knjige, polegnut na površinu grobnice; desna stranica	<i>ljubav i sjećanje (na koga) nikada ne umiru</i>
PG/299	PODIŽE ZA SEBE I SVOJU DJECU	glavna grobna stela; dno; desni kut	–
PG/300	OVDJE POČIVAJU U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>

PG/303	Uspomena na Tebe u nama ostaje zauvijek! Pokoj vječni daruj im Gospodine	dvije zasebne male stele s figuricom anđela, pored groba	<i>darivati ⟨komu⟩ vječni pokoј</i>
	u nama ostaje		
PG/307	VJERA TJEŠI KAD LJUBAV PLAČE	glavna grobna stela; dno, sredina	<i>Vjera tješi kad ljubav plače.</i>
PG/308	SVA RADOST SI NAM BIO PRERANO SI NAS OSTAVIO U TUĐINI ŽIVOT IZGUBIO OŽALOŠĆENA MAJKA I BRAĆA	glavna grobna stela; desna strana stele	<i>biti ⟨komu⟩ sva radost; prerano ⟨koga⟩ ostaviti; izgubiti život u tuđini</i>
PG/314	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>počivati u miru</i>
PG/316	Počivao u miru božjem	zasebna mala, samosto- jeća stela, polegnuta uz glavnu grobnu stelu	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/331	IMA JEDNO OBEĆANJE DA ČEŠ OPET DOĆI K NAMA TO JE OBEĆANJE VJERE UFANJA I LJUBAVI	zasebna stela polegnuta na sredini površine grob- nice	–
PG/323	ZBOGOM ZLATO MOJE	zasebna, samostojeća polegnuta mala stela	<i>zlato moje</i>
PG/328	POČIVA U MIRU	zasebna, samostojeća mala stela, polegnuta po- red glavne grobne stele	<i>počivati u miru</i>
PG/334	U CVIJETU MLADOSTI U TUZI I BOLI NAPUSTIO SI NAS	glavna grobna stela; vrh	<i>napustiti ⟨koga⟩ u cvijetu mladosti; u tuzi i boli</i>
PG/346	POČIVAO U MIRU	polegnuta glavna stela smještena na (gornjoj) prvoj trećini površine groba	<i>počivati u miru</i>
PG/356	ŽIVJET ČEŠ UVIJEK U SRCIMA SVOJIH KĆERI	kamena vaza ispred groba	<i>(uvijek) živjeti u ⟨neči- jem⟩ srcu</i>
PG/361	TIHI DOM	glavna grobna stela; vrh	<i>tihi dom</i>
PG/364B	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/372	OŽALOŠĆENA OBITELJ	glavna grobna stela; dno; desni kut	–
PG/375	OVDJE POČIVAJU U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; sredina	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/382	OVDJE POČIVAJU	glavna grobna stela; sredina	–
PG/399B	TUŽNO SJEĆANJE	zasebna, mala, samosto- jeća, polegnuta stela na površini grobnice	–

PG/BB/3 (pored 392)	POČIVA U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/403	ZAHVALNIM RODITELJIMA	glavna grobna stela; dno	–
PG/404	MAMA TVOJA PRERANA SMRT OSTAVILA NAM JE TUGU I BOL I OSMJEH NAŠ POHRANJEN JE U GROBU TVOM	polegnuta, zasebna stela na površinu grobu	<i>prerana smrt;</i> <i>tuga i bol;</i> <i>⟨nečiji⟩ osmjeh pohraniti</i> <i>u ⟨nečiji⟩ grob</i>
PG/405	SPOMENIK PODIŽE	glavna grobna stela; dno	<i>podignuti spomenik</i>
PG/417	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/419	OVDJE POČIVA OBITELJ	glavna grobna stela; vrh	–
PG/420	USPOMENA NA VAS ŽIVI U NAMA	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>uspomena na ⟨koga⟩ živi</i> <i>u ⟨komu⟩</i>
PG/422	NEKA NAM SIĐE MILOSRĐE TVOJE	glavna grobna stela; dno	<i>⟨komu⟩ silazi ⟨nečije⟩</i> <i>milosrđe</i>
PG/425	VJEČNI MU POKOJ; SPOMENIK PODIŽU SVOME OCU ZAHVALNA DJECA; Milosrđe je Božje veće, od ljudske slabosti; Gdje ljubav plače, vjera pruža utjehu	glavna grobna stela; dno; zasebna, mala, samosto- jeća stela, polegnuta na površinu groba	<i>vječni pokoj ⟨komu⟩;</i> <i>podignuti spomenik</i> <i>⟨komu⟩;</i> <i>Milosrđe je Božje veće</i> <i>od ljudske slabosti.</i> <i>Gdje ljubav plače, vjera</i> <i>pruža utjehu.</i>
PG/429	POČIVAJU U BOŽJEM MIRU	glavna grobna stela; vrh	<i>počivati u božjem miru</i>
PG/445	TVOJI NAJMILIJ	zasebna, mala, samosto- jeća, polegnuta stela na površinu groba	–
PG/449	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>počivati u miru</i>
PG/450	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/457	OVDJE POČIVA U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; vrh	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/458	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>počivati u miru</i>
PG/465	(nečitak natpis)	zasebna, mala stela u obli- ku otvorene knjige; desna stranica	(–)
PG/482	OVDJE POČIVAJU	glavna grobna stela; lijevi kut	–
PG/490	U NAŠIM JE SRCIMA TUGA I BOL OD SVEGA LJUBAVI OSTALA JE SAMO SOL	polegnuta glavna grobna stela	<i>tuga i bol u ⟨nečijem⟩</i> <i>srcu;</i> <i>od svega je ostala samo</i> <i>sol</i>
PG/498	OŽALOŠĆENA OBITELJ	glavna grobna stela; dno	–
PG/501	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru</i>
PG/503	SPOMEN PODIŽU ZAHVALNA DJECA	glavna grobna stela; dno	<i>podignuti spomen</i>

PG/511	PODIŽU ZAHVALNA SUPRUGA I DJECA	glavna grobna stela; dno	–
PG/521	OVDJE POČIVA U MIRU BOŽJEM; PODIŽE SUPRUG SA DJECOM	glavna grobna stela; vrh; glavna grobna stela; dno	<i>počivati (gdje) u miru božjem</i>
PG/525	DUŠO DUŠA NAŠIH DO PONOVOG SUSRETA U VJEČNOSTI; Uzelo te nebo suncu, ne čuti se tvoj glas više, al zauvik srce moje, uspomenu na te diše	mala, samostojeća stela u obliku otvorene knjige; desna stranica; zasebna, mala, samosto- jeća, staklena stela	<i>duša (nečije) duše; do ponovnog susreta u vječnosti; nebo uzima (koga) suncu; (nečije) srce diše (na koga) uspomenu</i>
PG/528	POČIVALI U MIRU	mala, samostojeća, po- legnuta stela u obliku knjige; desna strana	<i>počivati u miru</i>
PG/529	OVDJE POČIVAJU	glavna grobna stela; vrh	–
PG/532	U TEBE SE GOSPODINE UZDAJEM	glavna grobna stela; dno	<i>U tebe se, Gospodine, uzdam.</i>
PG/548	TIHI DOM	glavna grobna stela; vrh	<i>tihi dom</i>
PG/550	VAŠ BROD ŽIVOTA UPLOVIO JE U POSLJEDNJU LUKU MIRNO VAM BILO NEBESKO MORE HVALA VAM	zasebna, samostojeća, polegnuta stela u obliku otvorene knjige; lijeva i desna strana	<i>(nečiji) brod života; uploviti u posljednju luku; mirno (komu) bilo nebes- ko more; nebesko more</i>
PG/552	POČIVAJU U MIRU	glavna grobna stela; vrh	<i>počivati u miru</i>
PG/566	PODIŽE SUPRUGA SA DJECOM	glavna grobna stela; dno	–
PG/578	(njem.) In stillem Gedenken (fra.) Le temps passe, Le souvenir reste.	mala, zasebna stela u obli- ku anđela na grobu; mala zasebna, polegnuta stela na grobu	<i>hrv. u tihom sjećanju</i> <i>hrv. Vrijeme prolazi, uspomena ostaje.</i>
PG/585	POČIVA U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; vrh	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/587	(nečitak natpis)	glavna grobna stela; vrh	(–)
PG/591	IZNENADA OKRUTNO SMRT TI ODUZE SREĆU I LJUBAV NAŠU OSTAVLJAJUĆI NEIZBRISI- VU BOL U SRCIMA TVOJIH NAJMILIJIH	glavna grobna stela; desna strana	<i>smrt okrutno oduzima (komu) sreću i (nečiju) ljubav; ostaviti (neizbrisivu) bol u srcima (nečijih) najmilijih</i>
PG/607	SPOMENIK PODIŽE ZAHVALNA SUPRUGA I DJECA	glavna grobna stela; dno	<i>podignuti spomenik</i>
PG/614	POČIVALI U MIRU	glavna grobna stela; dno; desni kut	<i>počivati u miru</i>
PG/631	S LJUBAVI	zasebna, mala, polegnuta stela u obliku otvorene knjižice; desna stranica	<i>s ljubavi</i>

PG/650	OŽALOŠĆENA OBITELJ	glavna grobna stela; dno; desni kut	–
PG/657	JA SAM USKRSNUĆE I ŽIVOT	glavna grobna stela; dno	<i>Ja sam uskrsnuće i život.</i>
PG/661	OVDJE POČIVA U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati <gdje> u miru božjem</i>
PG/662	NEKA TE ČUVAJU ANĐELI	zasebna, mala, polegnuta stela u obliku otvorene knjige; desna stranica	<i>čuvali <koga> anđeli</i>
PG/683	TIHI DOM	glavna grobna stela; vrh	<i>tihi dom</i>
PG/694	NAŠIM DRAGIM RODITELJIMA ZAHVALNA DJECA	glavna grobna stela; vrh; glavna grobna stela; dno	–
PG/695	POGINUO ZA SLOBODU SVOJE DOMOVINE LAKU NOĆ DRAGI SOKOLE USPAVALO TE SVOJOM PJESMOM JATO ANĐELA	glavna grobna stela; vrh	<i>laka noć; dragi sokol; uspavati <koga> <čijom> pjesmom jato anđela</i>
PG/699	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/707	Svojim voljenim roditeljima podižu [...]; Počivali u miru Božjem	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/710	POČIVALI U MIRU BOŽJEM	glavna grobna stela; dno	<i>počivati u miru božjem</i>
PG/714	ZA SVA-KU DO-BRU RIJEČ OD SVEG TI SR-CA HVA-LA	zasebna, mala, polegnuta stela s notnim zapisom na površini grobnice	<i>od sveg srca <komu> hvala</i>
PG/717	Dragi viteže u vječnu slavu neka te vode hrvatska zemlja i stijeg slobode. Dragi tata, otkad si vječni san usnio mi te oplakujemo jer si nam uzor bio.	glavna grobna stela; gornji lijevi kut; zasebna stela polegnuta na površinu grobnice u obliku otvorene knjige; desna stranica	<i><tko, što> voditi <koga> u vječnu slavu; stijeg slobode; usnuti vječni san</i>
PG/BB/4 (nakon broja 717; grobnije upisan u karti groblja)	S ljubavi; OVDJE POČIVA U MIRU BOŽJEM	zasebna, mala stela; desna stranica; glavna grobna stela; dno	<i>s ljubavi; <gdje> počivati u miru božjem</i>